

Данильян Олег Геннадійович, доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: odana@i.ua
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5308-4664>

Дзьобань Олександр Петрович, доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: a_dzeban@ukr.net
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-2075-7508>

ТРАНСФОРМАЦІЇ ЦІННОСТЕЙ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: БАГАТОВИМІРНІСТЬ ТА РІЗНОПОРЯДКОВІСТЬ

У статті акцентується увага на тезі, що кризу сучасної культурно-цивілізаційної ситуації можна розцінювати як період, необхідний для вироблення нових ціннісних орієнтирів. Кардинальні зміни в ціннісному ставленні людини до світу визначають тенденції переміщення уваги суб'єкта з духовної, інтелектуальної сфери на матеріальну, тілесно-речову, трансформації культу знання й освіти в культ задоволення і природності, звільнення від прагнення до ідеалу на користь прагматизму і утилітаризму, підміни творчості споживанням, життя – грою, реальних відносин – віртуальними. Інформаційна цивілізація змінює не просто статус інформації, а й різко розширює її негативні можливості.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформація, цінності, комунікації, інформаційні технології, віртуалізація.

Постановка проблеми. Сьогодні відбувається зміна світоглядних парадигм – на перше місце висуваються гносеологічні та аксіологічні підстави, які розглядають культуру як умову існування й цивілізаційного розвитку людства. Кризу сучасної культурно-цивілізаційної ситуації можна розцінювати, з одного боку, як перехідний період, однак, з іншого – як період, необхідний для вироблення нових ціннісних орієнтирів. У таких умовах сучасна людина відчуває на собі моральний тиск від розвитку інформатизації, від чого страждає її внутрішній світ, втрачаючи ціннісні орієнтири духовності [1, с. 14]. У кризовій ситуації можуть виникнути як передумови для виникнення іншої

культури, так і передумови, що сприяють загибелі цивілізації в її колишньому вигляді.

Інформаційне суспільство – одна з теоретичних моделей, що використовуються для описання й характеристики якісно нового етапу суспільного розвитку, в який вступили розвинені країни з початком інформаційно-комп'ютерної революції. Технологічною підставою такого суспільства стають не індустріальні, а інформаційні й телекомунікаційні технології.

Аксіологічна проблематика, розкриваючи ціннісне ставлення людини до світу, володіє величезною значущістю для розуміння сутності і світогляду людини, а характер цінностей визначається спрямованістю суспільних відносин і самоідентифікації особистості. Проблема цінностей завжди актуальна в перехідні періоди розвитку соціуму. Аксіологічні трансформації, які відбуваються сьогодні, можна інтерпретувати як багатовимірні й різнопорядкові, оскільки у своїй основі вони мають традиційні установки. Унаслідок цього усвідомлення й осмислення світоглядних змін включає «переоцінку цінностей», яка може як набувати виду прогресивного заперечення основ попереднього суспільного устрою, так і виражатися в нових формах втілення минулих аксіологічних парадигм.

Отже, звернення до аксіологічних підстав суспільного розвитку набуває виняткової актуальності в наші дні у зв'язку зі зміною світових цивілізацій. Як свідчать результати вітчизняних наукових досліджень історії цивілізацій, зміна світових цивілізацій визначається насамперед духовним світом, новими цінностями і новими можливостями людини [2–4 та ін.].

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє констатувати, що сучасна наука оперує численними доробками стосовно означеної проблематики. Разом із тим цілісне філософське осмислення багатовимірності й різновекторності аксіологічних трансформацій у надзвичайно швидкоплинних і мінливих умовах сучасності потребує постійного сутнісного коригування.

Формулювання цілей. Метою статті є спроба уточнення сутності й проявів ключових трансформаційних процесів в аксіосфері сучасного інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. У новому тисячолітті ідея інформаційного суспільства все більш висувається як універсальна ідеологія в умовах глобалізації і наростання комплексу світоглядних проблем, аксіологічних пріоритетів і зростання потреб людей. З усієї великої сукупності характерних рис інформаційного суспільства у контексті дослідження проблеми трансформації ціннісної сфери акцентуємо увагу на таких:

1. Інформація стає головним економічним ресурсом, а інформаційний сектор виходить на перше місце за темпами розвитку, за кількістю зайнятих, за часткою капіталовкладень.

2. Є розвинена інфраструктура, що забезпечує створення достатніх інформаційних ресурсів. Це в першу чергу система освіти і наука. Основною формою власності стає інтелектуальна власність.

3. Інформація стає предметом масового споживання через систему засобів масової інформації (ЗМІ). Інформаційне суспільство забезпечує будь-якому індивіду доступ до будь-якого джерела інформації, що гарантується законом і технічними можливостями. Виробляються правові основи інформаційного суспільства.

4. Формується новий світогляд, у рамках якого значне місце займають віртуальні цінності. Це веде до трансформації традиційних моральних норм заборонного й дозвільного характеру, до виникнення моральних конфліктів і колізій, що справляють суттєвий вплив на духовно-моральний світ людини, її самоідентифікацію.

5. Ділова активність і культура спілкування в цілому переносяться в інформаційно-комунікативне середовище, унаслідок чого в суспільстві формуються віртуальні сфери життя (економіка, політика, освіта, право тощо), які породжують новий тип віртуального світогляду, що визначає специфічну систему моральних цінностей символічно-симулятивного характеру.

Як найбільш важливу рису інформаційного суспільства дослідники виділяють його мережевий характер, який прийшов на зміну колишній стратифікованій структурі, де домінуючі функції і процеси «все більше виявляються організованими за принципом мереж» [5]. Інформаційні технології самі стають додатковим каналом соціальної стратифікації й мобільності. Знаковий образ явища стає настільки ж цінним, як і саме явище. Відмінності реальних людей від симуляцій Інтернету є настільки неістотними, що віртуальне спілкування втрачає будь-яку прив'язку до соціального статусу комунікатора і реципієнта. Тому сумнівно, що критерій кількості інформації, що циркулює в рамках тієї або іншої спільноти, може бути основоположним чинником для переходу від однієї суспільно-економічної формації до іншої. Тобто можна вважати, що при індустріальному суспільстві інформації було накопичено і створено більше, аніж при феодальному, в іншому випадку не було б системи, при якій наукова база дозволяла використовувати у виробництві складну техніку. Однак саме такий розгляд питання залишає позаду просте співвідношення якості й кількості. Дійсно цінної та корисної інформації завжди було дуже мало. Ці знання завжди були недоступні для більшості не тільки в силу їх розумових здібностей, а й у силу соціального статусу. На наш погляд, це пояснюється тим, що якщо кожен член спільноти знає основні механізми його функціонування, володіє всіма стратегічними знаннями та вміннями різних сфер життя цієї спільноти, то йому дана спільнота перестає бути корисною, певним чином втрачає цінність для людини. Іншими словами, у такому випадку дане інформаційне суспільство було б суспільством без усяких фізичних

носіїв інформації, крім людського мозку, а інформація стала б настільки віртуальною, що її доступність і обсяги залежали б від можливостей кожної конкретної особистості [6, с. 7–8].

Наведені характерні риси свідчать про те, що в інформаційному суспільстві формується нова якість індивідуального й суспільного буття, яка полягає у забезпеченні кожної особи будь-якими знаннями, що, у свою чергу, зумовлює радикальні зміни в усій системі суспільних відносин (політичних, правових, духовних та ін.) Тобто, як слушно вважають деякі вітчизняні дослідники, основна ідея інформаційного суспільства в соціогуманітарному вимірі полягає в досягненні нової фази розвитку – «суспільства знань» і забезпечення для всіх рівного доступу до них [7; 8]. Таким чином, поняття інформаційного суспільства відображає об'єктивну тенденцію в соціальній еволюції, коли інформація (знання) стає однією з основних цінностей у житті людей.

Визначні характеристики інформаційного суспільства як моделі є по суті ідентичними характеристикам постіндустріального суспільства. Головним чинником суспільних змін стає виробництво та використання інформації; теоретичне знання як вища цінність і основний товар стає чинником формування нової соціальної структури суспільства, а також нових моделей управління. Якщо в індустріальну епоху в умовах капіталістичної економіки вирішальне значення мали власність і капітал, то в інформаційному суспільстві відбувається перехід до обслуговуючої економіки, коли домінуючу роль починає відігравати сфера послуг, причому послуг передусім інформаційних [7, с. 5].

Отже, зміни, що відбулися в результаті тотальної комп'ютеризації за останні 30 років, виявилися такими глибокими й масштабними, що вони торкнулися серцевини соціального буття, способу життя людей. Ці соціальні зміни знайшли теоретичне освітлення в низці нових концепцій суспільного розвитку, що з'явилися в кінці ХХ ст.

Одним із перших, хто спробував обґрунтувати концепцію інформаційного суспільства, був японський професор Й. Масуда, який приділив особливу увагу трансформації людських цінностей в інформаційному суспільстві і висунув утопічну концепцію про безконфліктність даного виду суспільного устрою [9].

М. Постер висловлює думку, що для адекватного розуміння соціальних відносин і світоглядних, зокрема ціннісних, трансформацій в епоху інформаційного суспільства необхідно дослідження змін у структурі комунікаційного досвіду. Постер вводить поняття «способу інформації», що виражає трансформації мовної культури, пов'язаної з електронним листом, базами даних, комп'ютерними мережами тощо [10].

Автор теорії «цифрової цивілізації» Д. Тапскотт підкреслює, що інформаційне суспільство – це суспільство знань, яке виробляє інтелектуальні пред-

мети на основі цифрової форми представлення об'єктів. Унаслідок перетворення інформації в цифрову форму на зміну фізичним предметам приходять об'єкти віртуальної природи. Комп'ютерні технології є новим засобом опосередкування діяльності, а сама комп'ютеризована діяльність виступає засобом опосередкування внутрішнього світу людини: її світосприйняття і світовідчуття, що знаходить відображення у формуванні свого роду «комп'ютерної свідомості», яка володіє специфічною світоглядною й ціннісною орієнтованістю. Комп'ютерні технології змінюють світоглядні й морально-психологічні характеристики особистості як на рівні суб'єкта діяльності, так і на рівні суб'єкта пізнання і суб'єкта спілкування, викликаючи різного роду трансформації в пізнавальній, мотиваційній, емоційній сферах особистості [11].

В інформаційному суспільстві змінюється уклад життя, система цінностей індивідів і соціальних груп, зростає значущість інформаційних цінностей відносно матеріальних. Це тягне за собою підвищення питомої ваги моральних цінностей і їх віртуальну трансформацію.

Людина техногенної цивілізації розуміється як активно-діяльна істота, перетворювальна діяльність якої є її головним призначенням. При цьому активно діяльний ідеал ставлення людини до природи поширюється і на сферу соціальних відносин. Для такого суспільства характерним є панування раціонального мислення, націленого на осмислення зовнішнього світу й використання знань для розвитку знарядь виробництва з метою збільшення їх ефективності, а також розуміння природи як об'єктивно існуючої закономірно функціонуючої реальності, пізнавши яку людина як розумна істота може поставити під свій контроль. «Широко відомо, – пише у зв'язку з цим А. Дж. Тойнбі, – що ті індивіди й колективи, зусилля яких повністю зосереджені на перетворенні сировини у світло, тепло, рух і різні предмети споживання, схильні думати, що відкриття й експлуатація природних ресурсів – діяльність, цінна сама по собі, незалежно від того, наскільки цінні для людства результати цих процесів» [12]. Виникає машинізована, стандартна, байдужа до національних особливостей і відірвана від спадщини гуманізму масова культура, відносини особистої залежності перестають домінувати і підкоряються суспільним зв'язкам, унаслідок чого формуються нові системи цінностей.

В інформаційному суспільстві плюралістичність і мозаїчність життєвих практик і стилів стає визначальною характеристикою. «Усе треба спробувати, випробувати: не лише кухню всіх народів, а й культуру, науку, релігію, сексуальність. Число використаних практик може наблизитися до нескінченності. Можливі практики нам показують журнали в глянцевиx обкладинках або телекліпи. Цікаво, що виникла потреба може і не проявлятися у формі гострого бажання, специфічної переваги. Найчастіше це – дифузна цікавість» [13, с. 53–54]. Завдяки інформаційній доступності постмодернізм еклектично поєднує в собі досягнення й цінності всіх культурних епох, вільно оперує ними

і комбінує їх, маніпулює такими складними компонентами, як мозаїчність, роздробленість образів, знань і цінностей. Поняття «особистість» сьогодні повністю замінено поняттям «маска» [14], тобто окремий аспект даного феномену стає самим феноменом.

Кардинальні зміни у ставленні людини до світу визначають тенденції переміщення уваги суб'єкта з духовної, інтелектуальної сфери на матеріальну, тілесно-речову, трансформації культу знання й освіти в культ задоволення і природності, звільнення від прагнення до ідеалу на користь прагматизму і утилітаризму, підміни творчості споживанням, життя – грою, реальних відносин – віртуальними [15; 16]. Разом із тим, з іншого боку, як справедливо зазначає Н. Ситкевич, «у разі, коли акцент зміщений у бік трансформації старих ціннісних пріоритетів, аксіологічні ефекти інформатизації включають усвідомлення таких основоположних принципів комунікації, як свобода, відповідальність, права людини; перспективи «узгодження» нормативно-ціннісного різноманіття сучасного суспільства пов'язуються з принципами справедливості, гуманності та толерантності» [13, с. 30].

Розглядаючи процеси становлення інформаційного суспільства, філософи все частіше відзначають, що неминуче проникнення інформації і знання в усі сфери людського буття несе за собою істотні світоглядні трансформації, оскільки збільшення інформаційних потоків обумовлює якість життя й соціальні зміни. Однак більшість дослідників аналізують ці процеси досить однобічно, виділяючи в них або соціальну, або політичну, або економічну основу. Так, Д. Белл у своїй концепції відвів центральну роль зростанню кількості та значення інформації і знань. Проблематика нової соціальної ролі інформації, а також її впливу на процес світоглядних трансформацій у цілому була інтегрована в новий теоретичний контекст у рамках розробленої ним концепції постіндустріального суспільства. Белл зосередив свою увагу на реальних змінах, пов'язаних із переходом до постіндустріального суспільства, яке «зміцнює роль науки і знання як основної інституційної цінності суспільства; ... викликає до життя набір обмежувачів традиційних визначень інтелектуальних інтересів і цінностей; ... піднімає серйозне питання відношення технічного інтелекту до гуманітарного побратима» [17, с. 57].

Е. Тоффлер інформаційне суспільство визначає як цивілізацію, в основі розвитку та існування якої лежить особлива нематеріальна субстанція, умовно йменована «інформацією», що має властивості взаємодії як із духовним, так і з матеріальним світом людини [18].

Уявляється, що остання властивість є особливо важливою для розуміння сутності нового суспільства, оскільки, з одного боку, інформація формує матеріальне середовище життя людини, виступаючи в ролі інноваційних технологій, комп'ютерних програм, а з іншого – служить основним засобом між-

особистісних взаємин, постійно виникаючи, видозмінюючись і трансформуючись у процесі переходу від однієї людини до іншої.

Ще однією моральною характеристикою інформаційного суспільства є створення нових комунікаційних форм, відмітною особливістю яких є необхідність створення образу партнера з комунікації і правил взаємодії з ним. Усі зміни, що відбулися, привели до того, що теоретики інформаційної спільноти фактично ототожнюють процеси розвитку комунікації та розвитку соціальних структур. Завдяки цьому суттєво змінився базисний параметр оцінювання інформаційного соціуму: не тільки інформація, але й комунікація виявляється його смисловою й ціннісною основою.

Традиційна філософія трактувала відносини з приводу інформації як суб'єкт-об'єктні, що є характерним для розвитку суспільства з переважанням матеріального виробництва. Тут основна увага приділялася інформації про природну й технічну реальності. У постіндустріальному суспільстві, яке характеризується домінуванням сфери послуг, відносини з приводу інформації зводяться перш за все до суб'єкт-суб'єктних відносин. На цьому етапі інформаційна реальність стає все більш важливою для соціальної реальності. В інформаційному суспільстві, де переважає виробництво інформації, виявляється домінування полісуб'єктних (мережевих) відносин. Полісуб'єктність інформаційного суспільства визначається мережевими структурами одночасного обміну інформацією між безліччю різних взаємодіючих суб'єктів. Унаслідок цього формується метаінформаційна реальність другого порядку. Виходячи з цього, інформаційне суспільство можна вважати соціальною формою, що зароджується в постіндустріальній фазі розвитку цивілізації, яка характеризується домінуванням полісуб'єктних (мережевих) відносин.

З мережовим принципом також пов'язані гнучкість і мінливість інформаційного суспільства. При впровадженні низки науково-технічних, соціальних і культурних програм помітно зростає комфортність людського існування, але виникають і негативні прояви як на глобальному, так і на індивідуальному рівні. Бажання володіти матеріальними і соціальними благами, яке формує зовнішнє середовище соціуму, веде до стагнації внутрішньої духовної сфери, обумовлює приземленість, агресивність інтересів, загрузання у споживанні, орієнтацію на речі; самість розщеплюється від надлишку інформації й комунікацій, виникає відчуття нестійкості, невстигання за змінами, розтрачування сил, втрати пріоритетної орієнтації.

Численні дослідники інформаційного суспільства фокусують увагу на тих труднощах і ризиках, з якими стикається сучасна людина, турбуючись найбільше про збідніння її внутрішнього світу, зменшення у ньому частки духовності.

Так, В. Андрущенко, Л. Горбунова, М. Култаєва, С. Пролєв та інші науковці стверджують, що сучасне суспільство, створюване глобалізацією і глобальним вільним ринком, характеризується переходом від раціональної утилітарної культури до змішаної глобальної культури; від політичної емансипації до політики «життєвого стилю»; від рівності до відмінностей; від організації ієрархії до реорганізації мереж; від фіксованої ідентичності до її плюралізації; від кінця ідеологій до варіації життєвих стилів і переконань [19].

В. Кремень зазначає, що в таких умовах відбувається формування нової людини. Тепер потреби людини розмежовуються на соціально опосередковані, де індивід виступає як член соціуму і демонструє соціально значущу поведінку, та індивідуально опосередковані, які визначаються виключно суб'єктивними устремліннями до власної реалізації. Задоволення індивідуально опосередкованих потреб супроводжується виникненням нових цінностей – довіри, сердечності, щирості, симпатії особистості, тобто цінностей індивідуально-демократичних. Економічні надстатки і ера споживання продовжують проявляти себе як чинник персоналізації та підвищення відповідальності людей, примушуючи до постійної видозміни свого життя. Споживання розглядається як приклад персоналізації. Мета такого споживання – не тільки гедонізм, але й інформація, інтерес не тільки до насолоди життям, а й до внутрішнього оновлення, а результат – поява поінформованого і наділеного відповідальністю індивіда. У даній ситуації людина стає більш вільною – у реалізації повсякденних потреб, у спілкуванні та освіті, у прагненні до розваг, у моді, у мистецтві, мета яких – звільнення особистого «Я». Сьогодні успіх асоціюється не з володінням речами, а з якістю життя. Унаслідок цього саме по собі матеріальне благополуччя втрачає свою значущість, а на перший план виходять проблеми поєднання безпеки і свободи, справедливості й відповідальності. Одночасно перетворення науки і знання на виробничу силу робить очевидною кореляцію між освітою і достатком, підвищуючи соціальний статус їх носіїв. Це, у свою чергу, змінює ставлення до інформації, у бік якої зміщується споживання, що стимулює генерацію нових знань. Своєрідність цього періоду становить пріоритет індивідуального начала над загальним, психології над ідеологією, різноманіття над однаковістю, свободи над примушенням [20, с. 3].

А. Тадаєва особливо актуалізує увагу на тому, що невід'ємною складовою процесу соціалізації (з усіма її компонентами: адаптація, інтеграція, індивідуалізація) людини інформаційного суспільства в сучасному інформаційному просторі є «медіасоціалізація», органічною частиною якої є кіберсоціалізація. Остання забезпечує соціальний розвиток людини через інтернет-простір, впливаючи на якісні зміни структури самосвідомості особистості. Люди різного віку мають неоднакові адаптаційні можливості й по-різному адаптуються до сучасного інформаційного простору. Люди похилого віку є носіями за-

гальнолюдських цінностей, але їм складно адаптуватися до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, повноцінно їх використовувати, що загрожує їх маргіналізацією. Сучасний інформаційний простір розширює професійні можливості дорослих; молодь є найактивнішою групою, яка використовує нові медіа; діти найлегше використовують усі технічні новинки, вони без труднощів адаптуються до сучасного інформаційного простору, але, не маючи реального соціального досвіду, можуть потрапити в несприятливу ситуацію і втратити органічний зв'язок із системою традиційних цінностей [21, с. 335].

Є. Архіпова й О. Ковалевська пропонують при дослідженні аксіосфери інформаційного суспільства концентрувати увагу на критичному мисленні людини, тобто мисленні, яке перевіряє, аналізує само себе, де знання є відправною точкою для використання когнітивних технік і стратегій, що приводить до ймовірнісної оцінки та логічного висновку, яким об'єкт керується під час прийняття рішення. Дослідниці стверджують, що необхідно усвідомлювати сутність критичного мислення, яке спрямоване на розширення меж знання, а не на відображення його через творчість або логіку, та на навчання орієнтуватися в інформації перш за все з метою забезпечити себе захистом від намагання деструктивного впливу як на загальні рішення, так і на формування філософського сприйняття картини світу загалом, формування системи цінностей і ціннісних орієнтацій [22, с. 36].

Н. Ситкевич підкреслює, що на ментальність людини постійно впливають рекламні акції та інші подразники, які змушують спрямовувати думки в різні, іноді протилежні сторони, що породжує синдром «розірваної свідомості». Її суб'єкт втрачає внутрішній духовний стрижень, втрачає точку опори, яка могла б одночасно служити їй і точкою відліку, критерієм оцінки драматичних подій кризової епохи» [13, с. 33].

А. Яловенко в контексті цього висловлює судження, що розглянутий антропофеномен сьогодні отримує назву «людина-ризома» – це людина, позбавлена центру особистості, «суб'єкт, який розпався» [23]. Прискорений розвиток техногенної цивілізації робить досить складною проблему соціалізації та формування особистості. Постійно мінливий світ обриває численне коріння, традиції, змушуючи людину одночасно жити в різних традиціях, в різних культурах, пристосовуватися до різних, постійно оновлюваних обставин. Зв'язки людини робляться спорадичними, вони, з одного боку, стягують усіх індивідів в єдине людство, а з іншого – ізолюють, атомізують людей.

Практично всі наведені автори сходяться на тому, що деградація людини не зупиняється, і цей процес може все інтенсивніше набирати обертів. Звідси виникають проблеми: людина, багато маючи в матеріальному плані, не може досягти внутрішньої гармонії, умиротворення, злагоди із собою. Однією з при-

чин такого стану справ є те, що життя у людини одне і сили її організму не безмежні. Тому їй рідко вдається однаково активно діяти в багатьох і різних за своїм змістом напрямках і досягати при цьому всюди очікуваного результату. Прийнято вважати, що чим менше хтось розкидається у своїх цілях, думках, контактах, тим більш значущих успіхів він досягає. Наявність свободи волі допомагає людині зробити вибір: або приділяти увагу своєму внутрішньому світу, розвитку духовності, або основні сили спрямовувати у зовнішнє середовище, щоб досягти володіння матеріальними та соціальними благами, настільки активно пропонованими їй у користування інформаційною цивілізацією. Для людини тепер стає настільки характерною заглибленість у світ «речовий», що її думки обертаються навколо теми придбання товарів, зміцнення фінансової спроможності. А ось акти трансценденції, метафізичного здійснення до вищих ідеалів і моральних цінностей зникають із людського буття. Не випадково Ю. Хабермас називає сучасну епоху «постметафізичною» [24, с. 15].

Утім скорочення часу й енергії, що виділяються на рефлексію, самопізнання, пояснюється не тільки зосередженістю на чисто практичних моментах буття. Причиною цього може бути й те, що людина виявляється в принципі не здатною сконцентруватися на самій собі й відволікається від вирішення важливих світоглядних завдань засобами, які нею ж самою створюються або придбані для підвищення рівня комфортності існування. Людина стає все більш прагматичною і все менш емоційною, вона спрямована на погоню за інформацією, матеріальними цінностями. Це створює стан душевного дискомфорту, втрати індивідуальності і зниження загальнокультурного рівня особистості, більше того, дегуманізація праці й маніпуляції людьми тягнуть за собою багато негативних форм поведінки людини – озлобленість, агресивність, конфліктність тощо.

Крім того, пасивне споживання інформації, причому в цифровому вигляді, все більше витісняє активні форми дозвілля, творчості, пізнання, формує жорсткість мислення, позбавляє людей безпосереднього спілкування один з одним. Звуження персонального простору, відчуження від живої природи викликає, як неодноразово зазначалося в попередніх авторських публікаціях, мимовільне прагнення до спрощення картини світу, боязнь прийняття рішень, страх відповідальності [25–27].

Висновки. Підсумовуючи розглянуте, зазначимо, що причиною віртуалізації інформаційного суспільства є об'єктивна потреба в переході інформаційних технологій на новий якісний рівень, а також іманентна людині ціннісно наповнена потреба у творчості, у створенні нової реальності, таких світів, по відношенню до яких вона була б творцем. Подібні діяльні інтенції, що базуються на віртуалізації інформації, визначають її ціннісну рефлексію і відбір із позицій людиномірності.

Інформаційна цивілізація, до якої дійшло людство, змінює не просто статус інформації, тобто роль її позитивних наслідків, а й різко розширює негативні можливості. Ми отримали сильнодіючий засіб, для якого немає меж. Звідси, з одного боку, роль інформаційних систем і мереж посилює суспільство й державу, з іншого – ослабляє, оскільки такі системи й мережі стають основною метою супротивника або опонента. Інформація починає нести в собі як творчу, так і руйнівну силу, що значно посилюється.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dzeban O., Aleksandrova O., Vinnikova N. Axiological portrait of information society. *Схід: аналіт.-інформ. журн.* 2019. № 5 (163). С. 13–19.
2. Горелов М. Є. Цивілізаційна історія України: нариси. Київ: ТОВ УВПК «ЕксОб», 2006. 631 с.
3. Дослідження цивілізацій Сходу та Заходу: історія, філософія, філологія / упоряд. І. Отрошенко; голов. ред. Л. В. Матвеева. Київ: [б. в.], 2004. 166 с.
4. Яновська Г. П. Людина між Сходом і Заходом (історія стародавніх цивілізацій). Харків: Антіква, 2001. 308 с.
5. Костина А. В. Тенденции развития культуры информационного общества: анализ современных информационных и постиндустриальных концепций. URL: [http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2009/4/kostina information society](http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2009/4/kostina%20information%20society) (дата звернення: 12.10.19).
6. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Інформаційне суспільство як новий спосіб соціальної взаємодії. *Правова інформатика*. 2014. № 1 (41). С. 3–11.
7. Дубов Д. В., Ожеван М. А., Гнатюк С. Л. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості. Київ: НІСД, 2010. 29 с.
8. Інформаційне суспільство в світі та Україні: проблеми становлення та закономірності розвитку: колект. моногр. / за ред. В. Г. Воронкової. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2017. 292 с.
9. Masuda Y. The Information Society as Post-Industrial Society. Washington: World Future Society, 1983. 171 p.
10. Poster M. The Mode of Information: Poststructuralism and Social Context. Cambridge: Polity Press, 1990. 234 p.
11. Тапскотт Д. Д. Електронно-цифрове общество: плюсы и минусы эпохи сетевого интеллекта. Киев; Москва: Рефл-бук, 1999. 403 с.
12. Тойнби А. Дж. Постижение истории: сборник. Москва: Прогресс: Культура, 1996. 606 с.
13. Ситкевич Н. В. Особенности трансформации нравственных ценностей в условиях информационного общества: этико-философский анализ: дис. ... канд. филос. наук. Новомосковск, 2011. 139 с.

14. Савченко А. А. Постмодернізм як соціокультурне явище. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2011. Вип. 33. С. 196–202.
15. Дзьобань О. П., Мелякова Ю. В. Рациональні засади віртуальної реальності. *Політологічний вісник: зб. наук. пр.* 2012. Вип. 59. С. 8–15.
16. Дзьобань О. П., Соснін О. В. Віртуальна реальність суспільства постмодерну як соціокультурне тло соціалізації «людини інформаційної». *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. пр.* 2017. Вип. 69 (1). С. 69–76.
17. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / пер. с англ. В. Л. Иноземцев. Москва: Academia, 1999. 787 с.
18. Тоффлер Э. Шок будущего: пер. с англ. Москва: АСТ, 2001. 557 с.
19. Філософія і методологія розвитку вищої освіти України в контексті євроінтеграційних процесів / В. Андрущенко, Л. Горбунова, М. Култаєва, С. Пролев та ін. Київ: Пед. думка, 2011. 320 с.
20. Кремень В. Г. Інноваційна людина і сучасна освіта. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 110. С. 3–5.
21. Тадаєва А. В. Особливості соціалізації людини в сучасному інформаційному просторі. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2013. Вип. 17 (2). С. 329–337.
22. Архіпова Є. О., Ковалевська О. В. Критичне мислення як необхідна складова розумової діяльності людини в межах сучасного інформаційного суспільства. *Гуманітарний часопис*. 2012. № 2. С. 34–38.
23. Яловенко А. В. Самоопределение в ситуациях постмодерна. *Вестник Воронежского государственного технического университета. Серия «Гуманитарные науки»*. 2002. Вып. 9.1. С. 37–41.
24. Хабермас Ю. Будущее человеческой природы. На пути к либеральной евгенике? / пер. с нем. М. Л. Хорькова. Москва: Весь Мир, 2002. 143 с.
25. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Людина в інформаційному суспільстві: деякі штрихи до усвідомлення проблеми. *Современный научный вестник*. 2016. Т. 2, № 1. С. 13–16.
26. Суспільство, людина, право: досвід філософсько-правового осмислення: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. Харків: Право, 2018. 350 с.
27. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Людина в інформаційному суспільстві: проблема моральної ідентифікації. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія*. 2019. № 1 (40). С. 8–20.

REFERENCES

1. Dzeban, O., Aleksandrova, O., Vinnikova, N. (2019). Axiological portrait of information society. *Skhid. Analitychno-informatsiinyi zhurnal – East. Analytical and information journal*, 5 (163), 13–19 [In English].
2. Horielov, M. Ie. (2006). Tsyvilizatsiina istoriia Ukrainy: narysy. Kyiv: TOV UVPK «EksOb» [In Ukrainian].

3. Doslidzhennia tsyvilizatsii Skhodu ta Zakhodu: istoriia, filosofiia, filolohiia. L. V. Matvieieva (Ed.). (2004). Kyiv: [b.v.] [In Ukrainian].
4. Ianovska, H. P. (2001). Liudyna mizh Skhodom i Zakhodom (istoriia starodavnikh tsyvilizatsii). Kharkiv: Antikva [In Ukrainian].
5. Kostina, A. V. Tendentsii razvitiya kulturyi informatsionnogo obschestva: analiz sovremennyih informatsionnyih i postindustrialnyih kontseptsiiy. URL: <http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2009/4/kostina> information society [in Russia].
6. Dzoban, O. P., Zhdanenko, S. B. (2014). Informatsiine suspilstvo yak novyi sposib sotsialnoi vzaiemodii. *Pravova informatyka – Legal Informatics*, 2014, 1 (41), 3–11 [In Ukrainian].
7. Dubov, D. V., Ozhevan, M. A., Hnatiuk, S. L. (2010). Informatsiine suspilstvo v Ukraini: hlobalni vyklyky ta natsionalni mozhlyvosti. Kyiv: NISD [In Ukrainian].
8. Informatsiine suspilstvo v sviti ta Ukraini: problemy stanovlennia ta zakonomirnosti rozvytku. V. H. Voronkova (Ed.). (2017). Zaporizhzhia: Vyd-vo ZDIA [In Ukrainian].
9. Masuda, Y. (1983). The Information Society as Post-Industrial Society. Washington: World Future Society.
10. Poster, M. (1990). The Mode of Information: Poststructuralism and Social Context. Cambridge: Polity Press.
11. Tapskott, D. D. (1999). Elektronno-tsifrovoe obschestvo: plyusy i minusy epohi setevogo intellekta. Kiev-Moskva: Refl-buk [in Russia].
12. Toynbi, A. Dzh. (1996). Postizhenie istorii: sbornik. Moskva: Progress: Kultura [in Russia].
13. Sitkevich, N. V. (2011). Osobennosti transformatsii npravstvennyih tseinnostey v usloviyah informatsionnogo obschestva. *Candidate's thesis*. Novomoskovsk [in Russia].
14. Savchenko, A. A. (2011). Postmodernizm yak sotsiokulturne yavyshche. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury – Bulletin of Kharkiv State Academy of Culture*, 33, 196–202 [In Ukrainian].
15. Dzoban, O. P., Meliakova, Yu. V. (2012). Ratsionalni zasady virtualnoi realnosti. *Politolohichniy visnyk. Zbirnyk naukovykh prats – Political Science Bulletin. Collection of scientific works*, 59, 8–15 [In Ukrainian].
16. Dzoban, O. P., Sosnin, O. V. (2017). Virtualna realnist suspilstva postmodernu yak sotsiokulturne tlo sotsializatsii «liudyny informatsiinoi». *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii: Zbirnyk naukovykh prats – Humanities Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy: Collection of Scientific Papers*, 69 (1), 69–76 [In Ukrainian].
17. Bell, D. (1999). Gryaduschee postindustrialnoe obschestvo. Opyit sotsialnogo prognozirovaniya. Moskva: Academia [in Russia].
18. Toffler, E. (2001). Shok budushego. Moskva: Izdatelstvo ACT [in Russia].
19. Andrushchenko, V., Horbunova, L., Kulhaieva, M., Proliev, S. et al. (2011). Filosofiia i metodolohiia rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv. Kyiv: Pedahohichna dumka [In Ukrainian].
20. Kremen, V. H. (2013). Innovatsiina liudyna i suchasna osvita. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu. Pedahohichni nauky – Bulletin of*

- Chernihiv National Pedagogical University. Pedagogical Sciences, 110, 3–5* [In Ukrainian].
21. Tadaieva, A. V. (2013). Osoblyvosti sotsializatsii liudyny v suchasnomu informatsiinomu prostori. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi – Theoretical and methodological problems of upbringing of children and students, 17 (2), 329–337* [In Ukrainian].
  22. Arkhipova, Ye.O., Kovalevska, O. V. (2012). Krytychne myslennia yak neobkhdna skladova rozumovoi diialnosti liudyny v mezhakh suchasnogo informatsiinoho suspilstva. *Humanitarnyi chasopys – Humanitarian magazine, 2, 34–38* [In Ukrainian].
  23. Yalovenko, A. V. (2002). Samoopredelenie v situatsiyah postmoderna. *Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo tehnikeskogo universiteta. Seriya «Gumanitarnye nauki», Issue 9.1, 37–41* [in Russia].
  24. Habermas, Yu. (2002). Budushee chelovecheskoy prirody. Na puti k liberalnoy evgenike? Moskva: Ves Mir [in Russia].
  25. Danylian, O. H., Dzoban, O. P. (2016). Liudyna v informatsiinomu suspilstvi: deiaki shtrykhy do usvidomlennia problemy. *Sovremennyiy nauchnyiy vestnik – Modern Scientific Herald, Vol. 2, (№ 1), 13–16* [In Ukrainian].
  26. Danylian, O. H., Dzoban, O. P., Zhdanenko, S. B. et al. (2018). Suspilstvo, liudyna, pravo: dosvid filozofsko-pravovoho osmyslennia. O. H. Danylian (Ed.). Kharkiv: Pravo [In Ukrainian].
  27. Danylian, O. H., Dzoban, O. P. (2019). Liudyna v informatsiinomu suspilstvi: problema moralnoi identyfikatsii. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Seriya: Filosofiia – Bulletin of the National Law University named after Yaroslav the Wise. Series: Philosophy, 1 (40), 8–20* [In Ukrainian].

Данильян Олег Геннадиевич, доктор философских наук, профессор, заведующий кафедрой философии Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина

Дзедань Александр Петрович, доктор философских наук, профессор, профессор кафедры философии Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, г. Харьков, Украина

ТРАНСФОРМАЦИИ ЦЕННОСТЕЙ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ: МНОГОМЕРНОСТЬ И РАЗНОПОРЯДКОВОСТЬ

В статье акцентируется внимание на тезисе, что кризис современной культурно-цивилизационной ситуации можно расценивать как период, необходимый для выработки новых ценностных ориентиров. Кардинальные изменения в ценностном отношении человека к миру определяют тенденции смещения внимания субъекта

с духовной, интеллектуальной сферы на материальную, телесно-вещественную, трансформации культа знания и образования в культ удовольствия и телесности, освобождения от стремления к идеалу в пользу прагматизма и утилитаризма, подмены творчества потреблением, жизни – игрой, реальных отношений – виртуальными. Информационная цивилизация меняет не просто статус информации, но и резко расширяет ее негативные возможности.

Ключевые слова: *информационное общество, информация, ценности, коммуникации, информационные технологии, виртуализация.*

Danilyan Oleg Gennadievich, Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Head of Philosophy Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Dzoban Olexander Petrovich, Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Professor Philosophy Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

TRANSFORMATION OF VALUES IN THE INFORMATION SOCIETY: THE MULTIDIMENSIONALITY AND MISCELLANEOUS

The Problem setting. *Today there is a change of ideological paradigms – first put forward epistemological and axiological foundations, which consider culture as a condition for the existence and development of civilization of mankind. The crisis of the modern cultural and civilizational situation can be regarded, on the one hand, as a transitional period, however, as the period required for the generation of new values. In a crisis situation can occur as preconditions for the emergence of a different culture and background that contribute to the destruction of civilization in its present form. The appeal to axiological Foundation of social development is of utmost urgency in our day in connection with the change of world civilizations. As evidenced by the results of domestic scientific researches of the history of civilizations, the change of world civilizations is determined primarily by the spiritual world, new values and new human capabilities. Information society – one of the theoretical models used for the description and characteristics of a qualitatively new stage of social development, which entered the developed countries since the beginning of the information-computer revolution. The technological basis of such societies are not industrial, and information and telecommunication technologies.*

Recent research and publications analysis. *Modern science operates numerous modifications in relation to designated problems. However, a holistic philosophical understanding of the multidimensionality and multi-vector axiological transformations in an extremely transient and volatile environment of today requires continuous essential adjustments.*

Paper objective. *The aim of the article is the attempt to clarify the nature and manifestations of key transformation processes in axiosphere modern information society.*

Paper main body. *It is demonstrated that in the information society a new quality of individual and social life, which is to ensure that each person with any knowledge that, in turn, leads to a radical change in the whole system of social relations (political, legal, spiritual, etc.) the Main idea of the information society in socio-humanitarian measurement is to achieve a new phase of development – «knowledge society» and to ensure for everyone equal access to them. The concept of the information society reflects an objective tendency in social evolution when the information (knowledge) becomes one of the core values in people's lives. The main factor of social change is the production and use of information; theoretical knowledge as the highest value and the main product becomes a factor in the formation of a new social structure and new management models. If in the industrial era in the capitalist economy was critical property and capital in the information society there is a transition to service economy, where the dominant role is beginning to play services, and services primarily informational.*

It is shown that drastic changes in the attitude of man to the world to determine trends in the movement of attention of the subject from a spiritual, intellectual sphere on the material, bodily, physical, transformation of the cult of knowledge and enlightenment into the cult of pleasure and naturality, the liberation from the desire for the ideal in favor of pragmatism and utilitarianism, the substitution of creativity with consumption, life game, real relations – with virtual.

Conclusions of the research. *Information civilization, to which it is humanity changes not only the status information of the role of its positive effects, but also dramatically expands the negative possibilities. We have got a potent tool for which there are no boundaries. Hence, on the one hand, the role of information systems and networks strengthens society and the state, with another – weakens, since such systems and networks become the primary goal of the enemy or opponent. Information begins to carry both the creative and destructive force that is greatly enhanced.*

Keywords: *information society, information, values, communications, information technology, virtualization.*

